

CHAMBERLAIN

Omstreeks het jaar 1900 zei een Britsch minister tot zijn zoon, die later in de politieke geschiedenis van zijn land eveneens een voorname rol zou spelen: „Wij kunnen

niet op onszelf blijven staan en wij hebben daarbij de keuze tusschen twee oplossingen; de eene is een verbond met Frankrijk, de andere een verbond met Duitschland.”

En hij gaf te verstaan, dat hem een verbond met laatstgenoemd land sympathieker was dan een met het eerste, omdat Duitschland sterker was en omdat een

bondgenootschap met dit land een bondgenootschap zou beteekenen van twee landen, die samen zóó sterk waren, dat geen macht ter wereld er zich mee zou kunnen meten. Dat zou dus beteekenen: veiligheid en vrede, welke mischien ook te bereiken zouden zijn door een bondgenootschap met Frankrijk, maar dan wellicht ná een oorlog.

De staatsman, die deze meening poneerde en ernstig bezig was het bondgenootschap met Duitschland na te streven, was de bekende Joseph Chamberlain, destijds in het buitenland en vooral in ons land gehaat, om wat hij den Boeren had aangedaan. De zoon, met wien hij het denkbeeld besprak, was de nog jonge Austen, de minister van buitenlandsche zaken kort na den grooten oorlog. Austen had veel van zijn vader weg, maar hij was stijver en vormelijker. Met hem gemeen had hij diens zin voor de realiteit. Op dat oogenblik was hij het niet eens met zijn vader. „U zult,” zoo zeide hij, „Duitschland niet aan uw kant krijgen, want het zou moeten kiezen tusschen ons en de Russen, en dát zal het niet willen.” De oude Chamberlain bleef echter bij zijn denkbeeld en wáágte een poging. Toen zij mislukte, wendde hij het over den anderen boeg: het bondgenootschap met Frankrijk. We weten het, dat het daartoe ook gekomen is en dat tenslotte het uiteengaan van Engeland en Duitschland tot den grooten oorlog heeft geleid. De oude Chamberlain kreeg echter in zijn verdere veronderstelling óók gelijk, want het bondgenootschap met Frankrijk leidde inderdaad tot een vrede . . . na een oorlog. De groote oorlog heeft ons dien vrede gebracht. Maar ook de veiligheid, die de oude Chamberlain nastreefde? Helaas is het daarmee anders gegaan, en heden ten dage weten wij het, hoè wankel die vrede is. Want wéér vormt Duitschland het schrikbeeld voor Engeland en de overige wereld, wéér dreigt er een catastrophie en veel ernstiger dan het in 1900 het geval was, toen het nog veertien jaren zou duren eer de vrede ineenstortte. Thans is de bedreiging wel zeer acuut en vandaar dat de tegenwoordige Britsche premier weder pogingen doet om op goeden voet te komen met Italië en Duitschland. En de man, die dit te Londen nastreeft, is de zoon van den ouden Joe van 1900.

370

Staat dus Austen thans voor deze taak? Neen, Austen is dit niet, maar een andere zoon, de jongere halfbroer van Austen, die zelf reeds gestorven is. En het is ook niet de zoon, die door den vader voor de politiek werd bestemd, maar de zoon, die in den handel zou komen, Neville, de zwijgzaamste van de twee, die wel geïnteresseerd luisterde naar de debatten van Vader en broer, als hij met vakantie thuis was te Birmingham, maar die er, diep in zijn wezen, toch niet de persoonlijke interesse voor had. Hij heeft dit later, toen hij minister was, zelf gezegd tot een journalist: „Ik heb geen eerezucht in die richting, ik wensch zakenman te zijn en *alleen* zakenman.” En hij meende het echt wat hij daar zeide, want hij voelde zich een geboren zakenman, wat óók een stuk erfgoed was, want zijn vader was vóór hij in de politiek kwam een zeer knap industrieel geweest, die via de gemeentepolitiek, waar hij veel vermocht te doen voor betere woningtoestanden en via het burgemeesterschap van zijn stad, in de groote politiek was gekomen.

De oude Chamberlain had zijn beide zonen elk een deel van zijn taak overgedragen, toen hij afscheid nam van de groote politiek. Austen zou hem opvolgen in het staatkundige leven, Neville zou hem opvolgen als zakenman. En Austen, die zoo goed vaders manieren wist na te volgen tot zelfs in het dragen van de onafscheidelijke monocle toe, Austen zou tot stand brengen wat de vader niet had kunnen doen: het economisch imperialisme grondvesten. Maar Austen is daar zelfs in het geheel niet toe gekomen en de zoon, die in zaken ging, is juist in de politiek gekomen door zijn economisch inzicht, door zijn financieele gaven en talenten, die hem naar voren brachten in een gansch nieuw tijdperk van economische structuur, waarvan de vader zelfs niet heeft kunnen droomen; omdat hij den grooten oorlog niet meer aanschouwd heeft, die in zijn gevolgen alles gansch anders heeft gemaakt.

Het is deze Neville Chamberlain, die tegenwoordig de politiek van Engeland beheerscht en die die politiek bezigt, om door het nastreven van overeenstemming met Italië en Duitschland of met een van beiden, de wereld een nieuwen oorlog te besparen. Hetgeen loffelijk is, zal men zeggen, maar helaas zijn daarover toch weer de meeningen verdeeld, aangezien velen 's mans middelen niet deugdelijk achten. Want, zeggen zij, Chamberlain lijkt ons te zeer bereid om die beiden hun gang te laten gaan, zoolang hij Englands lot maar ongemoeid weet. Hij vergeet echter, dat dit lot van stonde aan gemoeid is met die politiek, want hoe verder hij gaat met zijn toegeven, hoe machtiger die beiden worden. En op den duur krijgen ze daardoor allicht dan zóó'n macht, dat ze het ook wagen kunnen, hun grooten rivaal, als hoedanig zij Engeland blijven beschouwen, zonder verderen omhaal aan te grijpen, en dan heeft men den oorlog tóch. Zoo beschouwen Chamberlains bestrijders de situatie.

Men weet het: Eden is afgetreden om die opvatting; hij wilde niet verder gaan met de politiek van toegeven en nogeens toegeven, hij wilde nu halt zien gemaakt. Eden heeft het echter niet kunnen houden tegen zijn premier en zag zich genoodzaakt af te treden, hetgeen geweldige beroering in Engeland heeft gewekt. En het is de vraag, of Chamberlain, vooral na wat door Duitschland ten aanzien van Oostenrijk gedaan werd, de man blijft in Engeland, want hij vindt geduchte politieke houwdemens tegenover zich. Om er maar twee te noemen: Churchill en Lloyd George, die Englands politiek krachtiger willen zien. Welk inzicht het winnen zal?

Een bewoonster van ons mooie eiland Walcheren, dat vooral bij onze Engelsche buren zoo in trek is.

Maar liever dan met deze vraag willen wij ons even bezighouden met den machtigen man, die thans Englands politiek leidt. Wij zeiden het al: hij heeft het nooit begeerd in de politiek te komen en hij was dan ook al ver in de veertig, toen hij er deel aan kreeg, maar dan nog slechts in beperkten zin, namelijk in de gemeentepolitiek van Birmingham, waar de schitterende figuur, die zijn vader was, het burgemeesterschap had uitgeoefend en veel had gedaan voor verbetering van de woningtoestanden der industrie-arbeiders. Trouwens, reeds voorvaderen der Chamberlains hadden in die gemeentepolitiek geschitterd; het schijnt een bij uitstek knap geslacht te zijn, dat der Chamberlains, vooral ten opzichte der praktische vraagstukken. Neville, in die gemeentepolitiek terecht gekomen, maakte zijnerzijds geen uitzondering op dien regel, al gold zijn halfbroer Austen voor knapper dan hij. Austen had ook veel voor op den jongeren broer, al was het alleen maar zijn universitaire studie in Frankrijk en Duitschland, in welk tijdperk zijns levens hij, dank zij de relaties van Papa, al het voorrecht had met oude politieke rotten als Bismarck en Clemenceau kennis te maken. Was Austen knapper? In elk geval schitterde zijn politieke ster veel eerder, want op 26-jarigen leeftijd was hij al minister.

De levensgang van Neville is echter een gansch andere geweest. Toen de oude Joe zijn zoon Neville voor den handel had bestemd, deed hij hem in de leer bij een groote accountantsfirma. De jongen werkte daar zóó goed, dat de vader na een half jaar het leergeld terug ontving: zijn zoon had waarde voor de zaak gehad. Kort daarna zond zijn vader hem naar de Bahama-eilanden, waar hij de waarde te onderzoeken had van een of ander plantaardig product. Hij bleef er zes jaar als planter en heeft er werken geleerd en zijn gezichtskring verruimd. Maar eenmaal weer terug in Old Engeland lag voor hem déze levensweg open: de leiding eener groote industrie, in welke leiding hij slaagde, evenzeer als hij slaagde in de bijkomstige liefhebberij, die familie-traditie scheen te zijn: de Birminghamse gemeentepolitiek.

Heeft hij daarin geschitterd? Ongetwijfeld heeft hij dat gedaan. Hoe zou anders de slimme menschenkenner Lloyd George ertoe gekomen zijn, hem bij zich te ontbieden, toen de oorlog in vollen gang was. Ik heb u noodig als een der leiders van de oorlogseconomie, zei de oude Welshman hem. Ik voel niet voor de politiek, zei de jongere. Maar dáárvan wilde de oude politieke rot niets weten. Gij zijt de zoon van Joseph Chamberlain, antwoordde hij, en ge weet dus wat het is, zijn plicht tegenover Engeland te doen. Toen zweeg Neville en hij eindigde met ... te gehoorzamen.

Ziehier een vluchtige aanduiding van Neville's eerste contact met de landspolitiek. Er is reden te veronderstellen, dat Lloyd George later Neville wel weer had willen weggijken uit de politiek, maar dat lag niet in diens karakter. We zien hem dan ook later in een kabinet, het eerste conservatieve na het nationale van den Welshman. Als Snowden als de laatste der vrijhandel-mohikanen de regeering, dan wéér een nationale regeering, verlaat, wordt Neville zijn opvolger als beheerder van Englands financiën. En in déze functie is het, dat hij het onwrikbare vertrouwen veroverd heeft, dat hem voorwaarts stuwde op het pad der politieke successen. Als minister van financiën heeft hij schitterend werk verricht. Het bracht hem, den econoom, in een bij uitstek op de economie ingesteld tijdperk van Englands politieke geschiedenis, zóó zeer naar voren, dat hij, bij Baldwins heengaan als de leider der machtige conservatieve partij, dezen verving en dát beteekende: het

premierschap van het machtige imperium, in welke functie wij hem nu kennen, in een der hachelijkste tijdperken der geschiedenis.

Een groot spreker als zijn vader is Neville niet. Het is nog niet zoo lang geleden zoo karakteristiek gezegd: zijn rede doet ons denken aan die van den directeur eener groote maatschappij. We lazen ook een vergelijking tusschen hem en Mussolini: beider trant van spreken is beknopt en zakelijk. Doet Mussolini's taal ons denken aan brons, die van Neville Chamberlain wekt de gedachte aan cement en beton. Men ziet het: geen van beiden wekken den indruk van soepelheid. Als debater is de Engelsche premier een geduchte kracht. Zijn ironie is hard en scherp en dikwijls vernietigend. Wie hem aanvalt, moge zich wel tweemaal bedenken, want is eenmaal de strijd ontbrand, dan geeft Chamberlain geen pardon: hij vecht door tot zijn tegenstander geveld is. Zijn hoekig uiterlijk wekt niet den indruk, dat er een machtig vuur in hem gloeit, maar dat vuur is er niettemin en wie hem nauwlettend gadeslaat in zijn parlementair optreden, herkent in hem den man.

Q. A. de R.

BIJ DEN TACHTIGSTEN VERJAARDAG VAN MAX PLANCK

Professor Max Planck, die den 23sten April 1858 te Kiel werd geboren, mag wel een der voornaamste grondleggers heeten van de moderne natuurkunde, en als zoodanig heeft hij ook recht op belangstelling buiten den engen kring zijner vakgenooten. Trouwens, Planck is voor het Nederlandsche volk geen onbekende meer sinds zijn beeltenis gebeiteld staat op het Lorentzmonument te Arnhem. Met Einstein en Bohr vertegenwoordigt hij daar de ontwikkeling der natuurkunde na Lorentz.

Het was enkele dagen vóór het begin der twintigste eeuw, dat Planck in een voordracht voor de Deutsche Physikalische Gesellschaft een nieuw idee ontvouwde, dat ook voor de natuurkunde het begin van een nieuwe eeuw beteekende. Twintig jaar later, bij het in ontvangst nemen van den Nobelprijs te Stockholm, vertelt hij iets over den moeizamen arbeid, waardoor hij hiertoe gekomen was. „Herinner ik mij dien tijd,” zegt hij, „toen het begrip van deze nieuwe grootheid voor het eerst uit den kring van het beschikbare feitenmateriaal begon te voorschijn te komen, en zie ik nog eens terug op den langen, heen en weer slingerenden weg, die tenslotte tot zijn ontdekking leidde, dan komt deze heele gang van zaken mij soms voor als een illustratie van Goethe's woord: der Mensch irrt, so lange er strebt. En heel de ingespannen geestesarbeid van den ijverigen onderzoeker zou in den grond der zaak vergeefs en hopeloos schijnen, wanneer hij niet dikwijls door opvallende feiten het onomstootelijk bewijs in handen kreeg, dat hij op al zijn zwerftochten tenslotte niettemin een schrede dichter bij de waarheid gekomen was.”

Deze schrede bestond bij Planck in de ontdekking der „quanta,” waarvan de beteekenis misschien het best duidelijk gemaakt kan worden door de analogie met de atomen. Wanneer men een stuk metaal, b.v. een nikkel-stuiver, in tweeën deelt, krijgt men twee stukken, die beide de eigenschappen van nikkel hebben, en ditzelfde blijft gelden wanneer men één der helften opnieuw halveert. Maar men kan met dit halveeren, ook al zou men daarvoor geschikte instrumenten hebben, niet steeds blijven doorgaan. Bij den 75sten keer zou men komen tot het atoom, dat, zooals de naam aangeeft, op